

ایده‌های نجات‌بخش بشریت در انقلاب‌های

بزرگ

فرانسه، روسیه و ایران

دکتر مسعود اخوان‌کافوری

(عضو هیئت علمی دانشگاه رازی)

سجاد رستمی

سرشناسه

: اخوان کاظمی، مسعود، ۱۳۴۱ -

عنوان و نام پدیدآور

: ایده‌های نجات‌بخش بشریت در انقلاب‌های بزرگ فرانسه، روسیه و ایران/ مسعود

اخوان کاظمی، سجاد رستمی.

مشخصات نشر

: تهران: یار دانش، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری

: ج، ۲۴۲ ص.

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۴۸-۲۰-۸

وضعیت فهرست‌نویسی

: فیا

یادداشت

: کتابنامه: ص. ۲۲۴ - ۲۴۲.

موضوع

: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- تاثیر

موضوع

: مطالعات تطبیقی

موضوع

: Comparative studies -- Revolutions

موضوع

: Iran -- History -- Islamic Revolution, 1979 -- Influence

موضوع

: فرانسه -- تاریخ -- انقلاب، ۱۷۸۹ - ۱۷۹۹ م. -- نتایج و تاثیرات

موضوع

: France -- History -- Revolution, 1789-1799 -- Influence

موضوع

: روسیه شوروی -- تاریخ -- انقلاب، ۱۹۱۷-۱۹۲۱ م. -- تاثیر

موضوع

: Soviet Union -- History -- Revolution, 1917-1921 --

Influence

شناسه افزوده

: رستمی، سجاد، ۱۳۶۹ -

رده‌بندی کنگره

: DSR۱۵۶۴ / الف ۳ / ۲

رده‌بندی دیویی

: ۰۸۳/۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی

: ۴۷۸۵۰۲۰

عنوان: ... ایده‌های نجات‌بخش بشریت در انقلاب‌های بزرگ فرانسه، روسیه و ایران

تألیف: دکتر مسعود اخوان کاظمی، سجاد رستمی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۴۸-۲۰-۸

طرح جلد: سمیه کرمی

ناشر: یار دانش

شمارگان: ۱۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

باسداران، ساقدوش، بوستان نهم، پلاک ۳۷، زنگ یک غربی

تلف: ۰۵۳۵۳۸۱۲۳۳ ۲۲۸/۸۵۵۸۰۰

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۷	فصل اول: انقلاب‌های بزرگ و شاخصه‌های آنها
۹	۱. انواع انقلاب‌ها
۱۱	الف) انقلاب‌های سیاسی
۱۲	ب) انقلاب‌های بزرگ
۱۴	۲. شاخصه‌های انقلاب بزرگ
۳۳	فصل دوم: ایده‌های نجات‌بخش بشریت در انقلاب‌های بزرگ
۳۴	۱. مفهوم و مضمون ایده‌های نجات‌بخش
۳۹	۲. سرچشمه‌های ایده‌های نجات‌بخش بشری
۳۹	الف) ایدئولوژی
۶۸	ب) دیدگاه‌های رهبر یا رهبران انقلاب‌های بزرگ
۹۲	ج) شعارها
۹۶	د) قانون اساسی
۱۰۲	۳. تفاوت‌ها و شباهت‌ها
۱۰۶	جمع‌بندی
	فصل سوم: عملکرد انقلاب‌های بزرگ در تحقق ایده‌های نجات‌بخش (اقدامات عملی)
۱۰۹	
۱۱۱	۱. صدور انقلاب

۱۲۳.....	۲. نقش کارگزاران در تحقق ایده‌های نجات‌بخش
۱۵۸.....	۳. تفاوت‌ها و شباهت‌ها
۱۶۲.....	جمع‌بندی
۱۶۵.....	فصل چهارم: دستاورد انقلاب‌های بزرگ در تحقق ایده‌های نجات‌بخش
۱۶۸.....	۱. منطق ضد انقلابی‌گری
۱۹۲.....	۲. نتایج و دستاوردها
۲۰۷.....	۳. ایده آلیسم انقلابی به پراگماتیسم حکومتی
۲۱۶.....	۴. تئوت‌ها و شباهت‌ها
۲۲۱.....	جمع‌بندی
۲۲۳.....	نتیجه
۲۲۹.....	منابع و مآخذ

پیشگفتار

در طول تاریخ، همواره بشریت برای رهایی از تنگناها و دشواری‌های شرایط موجود و دستیابی به ملاح و پیشرفت امور، ایده‌ها و آرمان‌هایی را در سرپرورانده تا با تمرکز روی آنها و انجام اقداماتی در اشکال و انواع خاص، زمینه تغییر و تحول را از طریق انجام اصلاحات اجتماعی و اجتماعی و اجتماعی فراهم سازد. در عالم سیاست و در حوزه تحولات عمیق اجتماعی و سیاسی، ایده‌های نو بخش زندگی متعالی برای بشر، به شکل ویژه‌ای در حوادث انقلابی متبلور می‌شوند. به‌ویژه آنکه اگر این انقلاب‌ها، شاخصه‌های انقلاب کبیر را داشته باشند و اهداف و ادعاهای آنان بر مبنای ایده‌های فراملی، فراتر از حوزه جغرافیایی خاصی مطرح گردند؛ ایده‌هایی که تحقق سعادت و نجات بخشی نوع بشر را در مرزهای ملی خود محصور نمی‌کنند و بلکه فراتر از کشور، ملت یا نژاد خاصی بر تمامی مردم جهان و خوشبختی همه ساکنان زمین متمرکز می‌باشند. به عبارت دیگر، یکی از ویژگی‌های محوری انقلاب این است که با محکوم نمودن وضعیت موجود، تصویری از وضعیت مطلوب را برای انسان‌ها ارائه می‌کند تا با این جایگزینی، فرصتی برای تحقق شرایط ایده‌آل و کمال مطلوب‌های آدمی ایجاد گردد. این مشخصه انقلاب، در انقلاب‌های بزرگ از مرزهای جغرافیایی و ابعاد قومی و ملیتی فراتر می‌رود و جنبه‌ای جهانی و انسانی پیدا می‌کند. بدین ترتیب، یکی از راه‌های شناسایی انقلاب‌های بزرگ و تمایز جایگاه آنها نسبت به سایر انقلاب‌ها، در ایده‌های نجات بخشی است که فارغ از مرزها، اقوام و ملت‌های خاص، بشریت را به آزادی و رهایی از دردها و رنج‌ها و دستیابی به سعادت نوید می‌دهند.

در حقیقت، نقش ایده‌ها و آرمان‌ها در انقلاب‌های بزرگ به این صورت است که نخست، درصدد تغییر وضع موجود بر می‌آیند و دوم، چارچوبی از وضعیتی آرمانی و ایده‌آل را تعیین می‌کنند که آدمی در آن به سمت خوشبختی و سعادت هدایت می‌شود؛ سوم، طرح آرمان‌هایی مانند آزادی، برابری و عدالت در انقلاب‌های بزرگ، سبب ایجاد قطبی‌گرایی می‌شود تا شیفتگان آزادی و تشنگان عدالت در مناطقی از جهان، به امید دستیابی به سعادت و برابری، مجذوب ایده‌های نجات‌بخش انقلاب‌های بزرگ شوند. در واقع، انقلاب‌های بزرگ که درصدد گستراندن ایده‌های نجات‌بخش خود در مقیاسی جهانی هستند، مدعی‌اند که پتانسیل تغییر مسیر طبیعی تاریخ موجود را دارند تا پس از وقوع این رخداد، آغاز عصری تازه را به بشریت بشارت دهند.

انقلاب‌های بزرگ در طرح ایده‌های نجات‌بخش بشریت خود مدعی می‌شوند که از طریق ارائه آرمان‌هایی سیاسی و اجتماعی عملی می‌توان این ایده‌ها را از مرحله ذهنی و تئوریک به مرحله عینی و عملی رساند؛ آرمان‌هایی که پس از سازمان‌دهی در قالب و شکل یک نظام سیاسی انقلابی، درصدد برمی‌آیند تا به آحادری همه انسان‌ها و جوامع تحت ستم و نجات‌بخشی بشریت دست یابند. بدین ترتیب، تداوم یک انقلاب کبیر و آرمان‌های بزرگ آن، منوط به تعقیب ایده‌هایی عام و جهان‌شمول در سراسر جهان است تا با نمایش مجموعه اشتراکات تاریخی و انسانی در نزد جهانیان، حس هم‌ذات‌پنداری با ایده‌های انقلاب‌های بزرگ، در گستره بشری به وجود آید. از این‌رو صدور انقلاب به کشورهای فرامرزی آن، برای نجات بشریت از ناکامی و رنج‌ها مطرح می‌شود. بدین ترتیب، کتابخانه‌ها و تلاش می‌کند تا اولاً، انقلاب‌های بزرگ و شاخصه‌های آنها را ازجمله از جنبه نجات‌بخشی بشریت مورد بررسی و تحلیل قرار دهد و ثانیاً، به طرح و مقایسه این ایده‌ها با یکدیگر اقدام نماید تا بتواند به شناخت و درکی صحیح از شباهت‌ها و تفاوت‌های آنان نائل گردد. هدف سوم این پژوهش این است تا دریابد که انقلاب‌های بزرگ در تحقق ایده‌های نجات‌بخش بشری خود با چه موانع و مخالفت‌هایی مواجه شده‌اند و چقدر توانسته‌اند در دستیابی به اهداف موردنظر خود موفق شوند.

ایده‌های جهانی انقلاب‌ها نظیر عدالت اجتماعی، حقوق برابر و مساوات بین انسان‌ها و دفاع از مظلوم که وعده خوشبختی و سعادت را برای بشر مطرح می‌سازند، نقشه راهی برای صدور انقلاب و جهانی‌سازی آرمان‌های انقلابی در مقیاسی بین‌المللی ارائه می‌کنند تا جوامع و ملت‌های دیگر نیز درصدد تحقق ایده‌های مطرح شده در این انقلاب‌ها برآیند و با پیوستن به این موج جهانی و حمایت از رژیم انقلابی به وضعیت موعود و ایده‌آل انقلاب‌های بزرگ نزدیک شوند. در همین راستا، ابتدا جوامع دیگر با هماهنگی نمودن تصمیمات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در راستای آن ایده‌ها، تغییر و تحولاتی را در درون خود ایجاد می‌کنند و سپس با هدف ایجاد تغییراتی بنیادین به تحولاتی انقلابی در مقطعی جهانی می‌رسند. در میان انقلاب‌های بزرگ، انقلاب اسلامی ایران برخلاف انقلاب‌های فرانسه و روسیه با نگرش و رویکردی معنوی به پیروزی دست پیدا کرد؛ به عبارت دیگر، در جهان غرب، ایدئولوژی اسلامی در مقابل ایدئولوژی‌های لیبرالیسم و مارکسیسم برای احیای ارزش‌های دینی و معنوی سر برافراشت. در واقع، انقلاب‌های فرانسه و روسیه، تحقق ایده‌های خود را برای سعادت بشر در این دنیا محدود می‌کردند؛ در حالی که انقلاب اسلامی تحقق این آرمان جهانی خود را مقدمه و بستری می‌داند برای آغاز انقلابی بزرگ و نهایی در مقیاسی جهانی و بشری که نوید دستیابی بشریت به سعادت دنیوی و سعادت اخروی را مطرح می‌سازد. بنابراین، با مطالعه تطبیقی ایده‌های نجات‌بخش و سعادت‌آفرین در سه انقلاب فرانسه، روسیه و ایران و نتایج و دستاوردهای آنها، می‌توان به ارزیابی میزان دستیابی این انقلاب‌ها به اهداف جهانی آنها پرداخت و اهداف زیر را محقق ساخت:

اول، با بررسی اثرگذاری ایده‌های نجات‌بخش و سعادت‌آفرین انقلاب‌ها بر کارکردهای نظام سیاسی، روشن می‌شود که تا چه اندازه نظام‌های سیاسی منبعث از انقلاب‌ها، در سیاست‌گذاری‌های خود، در سطوح مختلف زمانی (کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت) بر مبنای آرمان‌های انقلابی پیش رفته‌اند و یا انحرافات در چارچوب تحقق ایده‌های نجات‌بخش انقلاب خود داشته‌اند.

دوم، در بررسی تشابهات و یا تفاوت‌های ایده‌های نجات‌بخش در سه انقلاب بزرگ مذکور، می‌توان به پیشینه فکری و عملی آرمان‌های انقلاب فرانسه و انقلاب روسیه که پیش‌تر از انقلاب اسلامی رخ داده‌اند، مراجعه نمود تا با تبیین موفقیت‌ها و ناکامی آن ایده‌ها، وضعیت ایده‌های مشابه در انقلاب اسلامی را مورد تجزیه و تحلیل و ارزیابی قرار داد. در این میان، باید خاطر نشان نمود که انقلاب اسلامی با ایدئولوژی دینی و معنوی، نظام اومانیسم و ماتریالیسم را که یادگاری از انقلاب‌های فرانسه و روسیه هستند، به چالش کشیده است؛ انقلابی که با سازمان‌دهی به شکل نظام جمهوری اسلامی، سعی در گستراندن آرمان‌های اعتقادی و معنوی خود دارد یا به تعبیری دیگر، سیاست صدور انقلاب اسلامی را در پیش می‌گیرد تا نجات‌بخشی حاصل از انقلاب اسلامی را جایگزین ایده‌های اومانیستی و ماتریالیستی برجامانده از انقلاب‌های فرانسه و روسیه نماید.

سوم، با بررسی تطبیقی ایده‌های نجات‌بخش بشری در انقلاب‌های فرانسه، روسیه و ایران می‌توان میزان واقع‌بینی و غرض‌اندیشی در تحقق آن ایده‌ها و آرمان‌ها را مورد بررسی قرار داد.

چهارم، طرح و گسترش ایده‌های جهانی نجات‌بخش در انقلاب‌های بزرگ، موقعیتی را ایجاد می‌کنند که طی آن قدرت‌های جهانی و بازگران عمده صحنه بین‌المللی طرفدار وضع موجود به مقابله با آرمان‌های فرامرزی و اهداف بلندسیستمی انقلاب‌های بزرگ بر می‌خیزند و اقداماتی تقابلی را در جهت ممانعت از گسترش امواج انقلابی‌گری در مقیاسی جهانی به اجرا در می‌آورند. به همین ترتیب، با یک بررسی تطبیقی بین ایده‌های نجات‌بخش در سه انقلاب بزرگ، چگونگی و چرایی واکنش‌های تقابلی نظام جهانی نسبت به نظام‌های سیاسی منبث از انقلاب‌های بزرگ، درک و تحلیل می‌شوند.

در بررسی ایده‌های نجات‌بخش بشریت در انقلاب‌های بزرگ، انقلاب‌های فرانسه و روسیه با محتوایی ماتریالیستی^۱ یا دنیاگرایانه در مقابل انقلاب اسلامی ایران قرار دارند که تأکید محوری آن بر مسئله معنویت است. به عبارت دیگر، انقلاب فرانسه با هدف

توسعه آزادی و مساوات مبتنی بر سکولاریسم^۱ و انقلاب روسیه با ماهیتی مارکسیستی، در جهت واحد جدایی دین از سیاست قرار می‌گیرند و در مقابل، انقلاب اسلامی با ماهیت دینی مطرح می‌شود که دیانت و سیاست را کاملاً تلفیق نموده و سعادت دنیوی و اخروی انسان را هدف خود اعلام کرده است. با این حال، همه این انقلاب‌ها داعیه نجات بخشی بشریت را در آرمان‌ها و اهداف خود مطرح ساخته‌اند. از این رو، بدیهی است که ایده‌های نجات بخش در این انقلاب‌ها، علی‌رغم برخی از تشابهات، تفاوت‌هایی نیز با هم دارند. با توجه به این نکته، هدف کلی این کتاب آن است که با استفاده از یک تحلیل تطبیقی، ایده‌های نجات بخش بشریت در انقلاب‌های فرانسه، روسیه و ایران به صورت تحلیلی و تطبیقی بررسی شوند تا شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها در حوزه مفهومی، طرح و اجرا مورد مطالعه و در نهایت پیامدهای جهانی آنها تحلیل شوند. از این رو، به منظور دستیابی به هدف فوق، اهدافی فرعی و جزئی مورد توجه قرار می‌گیرند که برخی از این اهداف عبارتند از:

۱. شناخت انقلاب‌های بزرگ و شاخصه‌ها و ویژگی‌های آنها
 ۲. تحلیل تطبیقی ایده‌های نجات بخش بشریت در انقلاب‌های بزرگ.
 ۳. بررسی شباهت‌ها و ناهمسانی‌های ایده‌های نجات بخش در انقلاب‌های بزرگ.
 ۴. بررسی اعتبار عمومی ایده‌های نجات بخش انقلاب‌های بزرگ در زمان حال.
 ۵. تحلیل میزان پایداری نظام‌های تأسیسی انقلاب‌های بزرگ نسبت به طرح ایده‌های نجات بخش در زمان وقوع انقلاب.
 ۶. مطالعه مبحث صدور ایده‌های انقلاب‌های بزرگ به سطح مختلف جهان برای رستگاری جوامع بشری.
 ۷. ارزیابی واکنش‌های جهان خارج و قدرت‌های جهانی در قبال طرح و اجرای ایده‌های نجات بخش بشری در مقیاسی بین‌المللی توسط انقلاب‌های بزرگ.
- در همین رابطه، برای واکاوی دقیق اهداف مورد نظر، پرسش‌هایی مطرح می‌شوند که در تحلیل جنبه‌های مختلف موضوع کتاب به کار بسته شوند:

۱. انقلاب‌های بزرگ دارای چه ویژگی‌ها و شاخصه‌هایی هستند و تمایزات آنها با سایر انقلاب‌ها در چیست؟
 ۲. آیا انقلاب‌های بزرگ در تحقق ایده‌های نجات‌بخش جهانی خود موفق شده‌اند؟
 ۳. انقلاب‌های بزرگ در رسیدن به اهداف نجات‌بخش بشری خود با چه موانعی روبه‌رو شده‌اند؟
 ۴. انقلاب‌های بزرگ کدامین ایده‌های نجات‌بخش را در مقیاس جهانی مطرح ساخته‌اند؟
 ۵. انقلاب‌های بزرگ تا چه اندازه توانسته‌اند ایده‌های نجات‌بخش بشری خود را در عرصه جهانی تحقق بخشند؟
 ۶. چه تشابهات یا تفاوت‌هایی بین انقلاب‌های بزرگ در حوزه طرح و اجرای مفهوم نجات‌بخشی بشریت وجود دارند؟
- برای دستیابی به اهداف فوق پاسخ به سؤالاتی که به برخی از آنها اشاره شد، کتاب حاضر در چهار فصل تنظیم شده است. در فصل اول موضوع اصلی بحث، یعنی مفهوم انقلاب‌های بزرگ، بررسی شده و با تکیه بر منابع تاریخی انقلاب‌های بزرگ فرانسه، روسیه و ایران، شاخصه‌ها و خصوصیات آنها برشمرده شده است؛ در فصل دوم، ایده‌های نجات‌بخش انقلاب‌های بزرگ که از طریق منابع چرکا، ایدئولوژی، دیدگاه رهبران انقلاب، قانون اساسی و شعارهای انقلاب استخراج یافته‌اند، در سه انقلاب مذکور مورد بررسی قرار می‌گیرند و سپس شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها تبیین می‌شود. در فصل سوم، اقدامات عملی هر کدام از انقلاب‌های مذکور در تحقق ایده‌های نجات‌بخش بشری، تحلیل می‌شوند؛ فصل چهارم از دو بخش تشکیل می‌شود: بخش اول به واکنش‌های ضد انقلابی‌گری در نظام بین‌الملل و دفاع آن از وضع موجود یا به عبارتی، به واکنش جهان خارج در برابر ایده‌های نجات‌بخش انقلاب‌های بزرگ در مقیاس جهانی و منطقه‌ای می‌پردازد؛ در بخش دوم، نتایج و دستاوردهای طرح ایده‌های نجات‌بخش در انقلاب‌های فرانسه، روسیه و اسلامی ایران بررسی می‌شوند و میزان موفقیت یا عدم موفقیت این انقلاب‌ها در دستیابی به آرمان‌های جهانی مورد نظرشان ارزیابی می‌شود.